

Розділ 4

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІН КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЦИКЛУ

А.Д. Данилюк

асп.

науковий керівник: к. ю. н., доц. Т.О. Павлова

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Домашнє насильство як крайній прояв нетерпимості між близькими людьми (родичами або членами сім'ї), які мають тісні стосунки (кровні, емоційні, шлюбні, інтимні, господарські), та які пов'язані між собою, має глибоке історичне коріння як в Україні, так і в усьому світі. Воно бере свій початок із давніх часів, коли почало існувати людство на Землі. Різноманіття форм домашнього насильства негативно відображалось на процесах життєдіяльності, що значною мірою вплинуло на дискримінаційне становище жінок у суспільстві та в сім'ї. «Розвиток концепції природного права спричинив становленню принципу рівності всіх членів суспільства незалежно від раси, статі й соціального стану» [1, с. 148]. Наслідком визнання першочерговості природного права над позитивним було розроблення на міжнародному рівні низки міжнародно-правових актів, основною метою яких було впровадження на державному рівні широкого кола заходів запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Україна також визнала факт існування домашнього насильства та як наслідок необхідність запобігання вказаному суспільно небезпечному явищу, існування якого замовчувалося багато років.

Одним із напрямів запобігання суспільно небезпечному діянню є закріплення у відповідному нормативно-правовому акті заходів

запобігання певному суспільно небезпечному явищу. Так, відповідні кримінально-правові заходи запобігання домашньому насильству були передбачені у чинному Кримінальному кодексі України (далі – КК України). По-перше, було закріплено ст. 126–1 «Домашнє насильство» [2]. Вказаний склад кримінального правопорушення було введено до Кримінального кодексу Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06.12.2017 р. № 2227-VIII (далі – Закон України від 06.12.2021 р.) [3]. По-друге, традиційним та найсуворішим заходом запобігання найнебезпечнішим діянням є покарання, яке передбачено у санкції відповідної кримінально-правової норми Особливої частини Кримінального кодексу України. У санкції ст. 126–1 КК України передбачено наступні основні види покарань: громадські роботи, арешт, обмеження волі, позбавлення волі [2]. Аналіз вказаної санкції свідчить про те, що домашнє насильство передбачено у чинному Кримінальному кодексі України як злочин, оскільки за його вчинення передбачено позбавлення волі на певний строк як вид покарання, що свідчить про визнання цього діяння найнебезпечнішим видом правопорушення. По-третє, згідно з ч. 1 ст. 91–1 КК України, «В інтересах потерпілого від злочину, пов’язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов’язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів» [2]. Слід погодитися з Т.О. Павловою, яка вважає, що «обмежувальні заходи є примусовими кримінально-правовими заходами, що мають додатковий характер і застосовуються судом у разі вчинення повнолітньою особою злочину, пов’язаного з домашнім насильством. Щодо їх місця у системи заходів кримінально-правового впливу, виходячи із загального змісту ст. 91–1 КК України, вказані заходи відносяться до інших заходів кримінально-правового характеру щодо фізичних осіб та мають на меті обмежити потерпілу від насильства особу від насильницьких дій кривдника та запобігти у майбутньому будь-яким формам насильства щодо неї» [4, с. 92].

Досліджуючи види заходів запобігання домашньому насильству слід зазначити, що вони передбачені не тільки у чинному Кримінальному кодексі України, а й у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 р. №№ 2229-VII (далі – Закон України від 07.12.2017 р.). Відповідно до ст. 24 Закону України від 07.12.2017 р., «до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) обмежувальний припис стосовно кривдника; 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників» [5]. Характеризуючи правову природу заходів, передбачених у Законі України від 07.12.2021 р., слід зазначити, що вони не є покаранням. Це засоби запобігання, або превенції майбутнього насильства над особою, та усунення впливу кривдника на жертву.

Отже, характеризуючи кримінально-правові заходи запобігання домашньому насильству слід відзначити, що вони поділяються законодавцем на основні – це покарання та передбачені у санкції ст. 126–1 КК України та інших санаціях Кримінального кодексу, які передбачають інші види злочинів, що є проявами домашнього насильства, та додаткові, які застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку у разі призначення їй покарання, не пов'язаного з позбавленням волі.

Список використаної літератури

1. Ілікчієва К.І. Насильство щодо жінок: історико-соціальні аспекти. *Часопис Київського університету права*. 2007. № 1. С. 147–151.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001р. із змінами та доп. від 04.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 29.10.2021).
3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#n6> (дата звернення: 29.10.2021).
4. Павлова Т.О. Правова природа обмежувальних заходів за чинним Кримінальним кодексом України. *Правова держава*. 2019. № 34. С. 89–92.
5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 29.10.2021).